

MARIUS-CRISTIAN
NEACȘU

CUPRINS

MICĂ ENCICLOPEDIE A ROMÂNIEI PENTRU COPII

CUPRINS

Cuvânt-înainte	5
I. PERSONALITĂȚI	7
II. NATURĂ, STAȚIUNI TURISTICE, TIMP LIBER.....	155
III. ECONOMIE, AȘEZĂRI	233
IV. ARTĂ ȘI ARHITECTURĂ.....	287
V. OBICEIURI, GASTRONOMIE.....	329
Bibliografie	364
Index	367

Theodor AMAN,

pictor

n. 20 martie 1831, Câmpulung-Muscel –
d. 19 august 1891, București

Cunoscut drept „pictorul care a copilărit în curtea bisericii”, cu referire la viața sa în orașul natal, Theodor Aman a avut șansa să ia lecții de desen la Școala Centrală din Craiova, îndrumat de Constantin Lecca (1807 – 1887), unul dintre primii pictori români importanți, care îl va și influența, de altfel, o anumită perioadă. Își va continua pregătirea la Paris (începând cu anul 1850), cel mai important centru artistic în domeniu din acea vreme, cu pedagogi renumiți (Michel Martin Trolling și François-Edouard Picot). Totodată, este influențat de faimoasa „Școală de la Barbizon” (de lângă Fontainebleau), care îl va marca puțin mai târziu și pe Nicolae Grigorescu (vezi Nicolae GRIGORESCU).

Întors în țară, devine în scurt timp foarte cunoscut datorită impactului unor picturi. Ajunge și mai renumit după ce, împreună cu Gheorghe Tattarescu, fondează „Școala Națională de Arte Frumoase” (în anul 1863), unde ocupă postul de director până la sfârșitul vieții. Va fi și mai apreciat post-mortem, fiind ales membru al Academiei Române (1891).

Theodor Aman s-a afirmat prin compoziții pe mai multe teme. De pildă, în 1852, pictează *Cea din urmă noapte a lui Mihai Viteazul*, deschizând seria picturilor sale inspirate din istoria și legendele naționale, în spiritul patriotismului pașoptist (*Bătălia de la Oltenița*, *Bătălia românilor cu turcii în insula Sf. Gheorghe*, *Unirea principatelor*, *Vlad Țepeș și solii turci*, *Izgonirea turcilor la Călugăreni*, *Boierii surprinși la ospăț de trimișii lui Vlad Țepeș* ș.a.). Evident, a fost inspirat de profesorul său Constantin Lecca, cel care pictase *Uciderea lui Mihai Viteazul*, urmată de o serie de figuri de domnitori.

O altă serie de teme o reprezintă cea a portretelor, începută, în 1859, cu *Portretul lui Zoe Brâncoveanu*, operă care atesta deja calitatea sa de portretist, și continuată cu *Autoportret*, *Țigancă voioasă*, *Cântăreața cu lăuta*, *Tudor Vladimirescu* ș.a. Se adaugă tablourile de gen (*Hora de la Aninoasa*, *Hora de peste Olt*, *Brăulețul*, *Țigancă*, *Bal mascat în atelier*, *Pe terasă la Sinaia*, *Peisaj cu barca pe lac*, *Petrecere în familie*, *În parc* ș.a.), naturile moarte etc.

Practic, Theodor Aman a ilustrat aproape fiecare eveniment politic și social din țară: Unirea Principatelor (*Unirea Principatelor*, *Hora Unirii de la Craiova*, *Votul de la 24 ianuarie 1859*), cucerirea independenței, reformele lui Cuza (*Țăran cu căciula în mână*, *Adunați la mămăligă*) etc.

Aman s-a afirmat și ca gravor, îndeosebi în tehnica acvaforte – corodarea cu acid azotic a unei plăci de cupru –, îmbrățișând o tematică similară cu a picturii sale.

În centrul Bucureștiului funcționează Muzeul „Theodor Aman”, în casa construită de el în anii 1868 – 1869. Acesta a fost inaugurat după moartea lui, în 1909, afectat de mai multe cutremure de-a lungul timpului, consolidat și restaurat și, în sfârșit, redeschis publicului în 2009.

Ion ANDREESCU,

pictor

n. 15 februarie 1850, București –
d. 22 octombrie 1882, București

Puțini artiști plastici români au avut o viață mai scurtă, dar cu o recunoaștere mai mare decât Ion Andreescu, așa cum a remarcat și criticul de artă francez Jacques Lassaigne: „Printre pictorii români, cu siguranță nu există personalitate mai atrăgătoare ca a lui Andreescu și destin mai plin de înțelesuri ca al său. El, de fapt, a orientat definitiv arta românească.”

Primul dintre cei șapte copii ai unui comerciant de băuturi, Ion Andreescu a făcut cursurile primare la Pensionul lui Andreas Apostolatos (unde va învăța limba franceză), iar pe cele secundare la gimnaziul „Gheorghe Lazăr” (unde pictorul Petre Alexandrescu i-a fost profesor de desen) și la Colegiul „Sf. Sava”. Face apoi studii universitare la Școala de Arte Frumoase din București (1869 – 1872), condusă de Theodor Aman, devine profesor de desen la o serie de școli din Buzău (Seminarul Episcopal, Gimnaziul „Tudor Vladimirescu” – devenit, ulterior, liceul „B.P. Hasdeu” –, Școala de Meserii), orașul și împrejurimile devenind unul dintre subiectele predilecte pentru picturile sale. În această perioadă realizează tabloul *Stejarul*, una dintre capodoperele sale, un falnic arbore (care există și astăzi, în apropierea Obeliscului) întâlnit în parcul „Crâng” din Buzău.

A avut o viață scurtă, de numai 32 de ani, murind de tuberculoză. În ultimii patru ani ai vieții va sta mai mult în Franța, frecventând Academia liberă „Julian” și pictând, mai ales la Barbizon (între altele, tabloul *Iarna la Barbizon*), în apropiere de Paris, unde se întâlnește cu marele pictor Nicolae Grigorescu. Pictează însă și în alte regiuni franceze, îndeosebi în Vendée, departament din zona atlantică (pictura *Stâncile de la Apremont*).

În Franța, a participat la expoziții de grup, alături de mari impresionisti, precum Édouard Manet, Claude Monet și August Renoir.

Critica de artă îl consideră pe Ion Andreescu drept primul pictor român cu adevărat modern, și, totodată, unul dintre precursorii picturii moderne universale, un pictor cu o desăvârșită dezinvoltură tehnică. A pictat cu predilecție peisaje, subiectul preferat fiind pădurea (*Pădure de fagi*, *Pădure iarna*, *Margine de pădure*, *Mesteceni la marginea bălții*, *Stânci și mesteceni* ș.a.), dar și alte subiecte (*Pomi înfloriți*, *Câmp*, *După ploaie*, *Casă de ciurari* ș.a.). A fost, totodată, un mare portretist (*Autoportret*, *Țărancă cu traistă*, *Țărancă cu broboadă verde*, *Broboadă roșie* ș.a.) și a excelat și în naturi statice (*Coacăze*, *Felii de pepene*, *Rațe* ș.a.).

Târziu (în 1948), va fi numit, post-mortem, membru al Academiei Române.

Grigore ANTIPA, biolog, oceanolog, unul dintre fondatorii muzeologiei moderne, creatorul dioramelor

n. 27 noiembrie/10 decembrie 1867, Botoșani –
d. 9 martie 1944, București

Puțini oameni au avut, în viață, marea șansă a lui Grigore Antipa, aceea de a se bucura de colegi (Emil Racoviță, marele naturalist și explorator – *vezi Emil RACOVIȚĂ*, Dimitrie Voinov, renumit zoolog ș.a.) și profesori (Grigore Cobălcescu, geolog și paleontolog – *vezi Grigore COBĂLCESCU*, Petru Poni, mare chimist – *vezi Petru PONI* ș.a.) atât de vestiți. Urmează studiile primare în orașul natal, pe cele liceale la Iași, iar cele universitare la Jena (Germania), desăvârșindu-și studiile în biologia evoluționistă sub îndrumarea renumitului profesor și om de știință Ernst Haeckel – fondatorul *ecologiei* ca știință –, alături de care și-a susținut și doctoratul (în 1891), obținând titlul de doctor cu distincția *summa cum laudae*.

Cealaltă preocupare majoră a sa, oceanografia, a fost aprofundată prin stagiile făcute în centre renumite în domeniu, precum Villefranche sur Mer, Franța (1888 – 1889), Monaco (1889), Helgoland, Germania (1890), Napoli (Italia).

Reîntors în țară, este numit, în 1893, director al Colecțiilor de Zoologie de la Universitatea din București, pe care le va dezvolta și transforma într-un remarcabil muzeu de sine stătător, unul dintre cele mai renumite din lume, care îi poartă numele, începând cu anul 1933.

Muzeul Național de Istorie Naturală „Grigore Antipa“, aflat în inima Capitalei, este unul dintre cele mai bogate, interesante și moderne muzee din lume, cu afluxuri de vizitatori tot mai mari de la un an la altul. Este de amintit că acesta deține multe exponate care constituie rarități pe plan mondial, multe dintre acestea datorându-se medicului și exploratorului român Ilarie Mitrea (*vezi Ilarie MITREA*).

Grigore Antipa se numără printre puținii savanți români care nu au îmbrățișat cariera universitară. A fost membru al Academiei Române (1910).

În plan științific, Antipa a pus bazele școlii românești de hidrobiologie (publicând numeroase lucrări privind viața din apele dulci și marine), ihtiologie (a descoperit specii noi de pești, a studiat peștii endemici din Marea Neagră și biologia și migrațiile altor specii) și oceanologie. Tot el a fost cel dintâi care a întocmit o hartă exactă a Deltei Dunării, a evidențiat valorificarea bogăției de stuf a acesteia (proces exagerat în perioada comunistă), a preconizat un ingenios sistem de exploatare a zonelor inundabile, prin alternarea culturilor agricole cu amenajările piscicole etc. A avut, de asemenea, contribuții în domeniul muzeologiei, publicând lucrări cu principii și norme generale, dar mai ales prin inventarea *dioramelor biologice*, respectiv expunerea animalelor, nu pe piedestale sau stative, ci în mediul lor natural, în cadrul firesc al peisajului specific.

A iubit atât de mult muzeul pe care l-a organizat și condus, „încât, conform dorinței sale, după moarte, urnele cu cenușa sa și a soției sale au fost depuse într-o firidă de la intrarea muzeului“ (Edmond Nicolau, I.M. Ștefan, 1987).

CAROL I, domnitor (1866 – 1881) și rege al României (1881 – 1914)

n. 8 aprilie 1839, în localitatea Sigmaringen,
Germania, fostă capitală a principatului
Hohenzollern-Sigmaringen –

d. 10 octombrie 1914, Sinaia; un mare reformator

Descendent din familia princiară germană Hohenzollern (care a dat electorii/principii de Brandenburg, regii Prusiei și împărații Germaniei), ofițer de carieră, a devenit la vârsta de numai 27 de ani (în 1866) domnitor al României, în urma abdicării lui Alexandru Ioan Cuza, rămânând pe tron nu mai puțin de 48 de ani (15 ani ca domnitor și 33 ca rege), fiind cea mai lungă domnie din istoria românească.

În jurământul de credință față de țară va declara: „Jur a fi credincios legilor țării, a păzi religia românilor, precum și integritatea teritoriului ei și a domni ca Domn constituțional. [...] Ales de națiune [...] Domn al românilor, mi-am părăsit, fără a sta la îndoială, și țara și familia, spre a răspunde la chemarea acestui popor care mi-a încredințat destinele sale. Punând picioarele pe acest pământ sacru, am și devenit român. [...] Cetățean azi, mâine, de va fi nevoie, soldat, eu voi împărtăși cu Dumneavoastră soarta cea bună ca și pe cea rea. Din acest moment, totul este comun între noi; credeți în mine, precum eu în Dumneavoastră! [...] Să unim puterile noastre, spre a fi la înălțimea evenimentelor!“

Și, într-adevăr, a fost un bun român, un bun soldat, un modernizator al României, „cu remarcabile realizări, fiind supranumit Carol I «Înțeleptul».“ (Nicolae Nicolescu, 2007)

În timpul domniei sale s-a desfășurat Războiul de Independență, față de Turcia (1877 – 1878), parte a războiului ruso-româno-turc, el fiind comandantul suprem al armatei aliate (38 000 de ostași români și 52 100 ostași ruși), cu acceptul țarului Rusiei, Alexandru II, victorioasă în bătăliile de la Plevna, Grivița, Vidin, Belogradcik și altele, Congresul de la Berlin (1878) consfințind independența țării, plus retrocedarea Dobrogei și a Cadrilaterului. În cinstea aceluși eveniment, în 10 mai 1882, cu ocazia festivităților prilejuite de proclamarea Regatului și încoronarea domnitorului Carol I, Președintele Parlamentului României le-a înmănat regelui și reginei „coroanele făurite din oțelul unui tun cucerit de la turci în timpul Războiului de Independență“.

Sub domnia lui s-au efectuat multe reforme, care au contribuit la modernizarea și dezvoltarea țării, îndeosebi în domeniul administrativ, în cel al apărării și cel cultural. În vremea sa, Bucureștiul, un oraș cu aspect predominant oriental, a cunoscut transformări radicale, ca arhitectură (Ateneul, Palatul C.E.C. și multe altele) și dotări edilitare, devenind cunoscut drept „Micul Paris“.

A sprijinit în mod constant arta, literatura și știința: „În 1891 a pus bazele Fundației Universitare «Carol I», înzestrată cu un splendid edificiu, inaugurată în martie 1895, și o bogată bibliotecă (Biblioteca Centrală Universitară). Din inițiativa sa și pe propria-i cheltuială, Academia Română a putut începe publicarea monumentalei lucrări *Etymologicum Magnum Romaniae* a lui Bogdan Petriceicu Hasdeu. Viața universitară de la București și Iași a înregistrat progrese remarcabile, atât

Dans popular românesc (bărbătesc, dar și mixt), jucat în toate provinciile istorice ale țării noastre, cu deosebire în Oltenia, Muntenia și Banat

Complexitatea și diversitatea geografică a spațiului românesc – „pe-un picior de plai, pe-o gură de rai” – a oferit un mediu de viață ce a impus activități și experiențe umane de o varietate extraordinară. Fiecare experiență a contribuit la îmbogățirea spirituală a poporului român și a fost transmisă, mai departe, la nivel simbolic (chiar dacă activitatea respectivă a dispărut) sub formă de obiceiuri, datini, tradiții care astăzi ne definesc *modul de viață* și care ne asigură distincția de alte culturi. Între acestea se înscriu *dansurile și jocurile populare*, de o neasemuită frumusețe, autenticitate și originalitate, nemaiîntâlnite în altă parte a lumii.

Brâul este un astfel de joc popular autentic care, deși este întâlnit pe ambii versanți ai Carpaților Meridionali și în Câmpia Română, are ritmuri și moduri de execuție diferite. Întocmai ca un „brâu” – cingătoare lată de lână (sau alt material) țesută la război (instrument țărănesc pentru țeserea pănzelor), roșie, neagră, simplă sau cu motive populare, care se încinge de jur împrejurul taliei –, jocul se execută în cerc, semicerc sau liniar. Fiecare dansator își sprijină mâinile pe umerii sau „cingătoarea” celuilalt. Se ridică piciorul stâng spre dreptul, apoi piciorul drept spre stângul, urmați de trei pași în lateral cu piciorul drept.

Complexitatea pașilor și „înfloriturile” adăugate de dansatorii experimentați fac din brâu un joc deosebit de spectaculos. Dacă *brăurile carpatice* sunt mai târăgănate, cu pași mai mult pe loc, cele *bănățene* sunt asimetrice și deosebit de diversificate, iar cele *oltenesti* sunt deosebit de iuți, cu mișcări de amplă virtuozitate, cu pași mărunți, încrucișați, arcuiți cu ingenuncheri și mici sărituri.

În timpul acestui joc cu ritm alert se fac diverse strigături și îndemnuri: *Hai la brâu, la brâu, la brâu/Și la secerat de grâu...*; *Cine s-o lăsa de brâu, iuhuuu...*; *Să dea cofa cu rachiuu...*; *I-auzi brâul, trece râul/Și mândruța, potecuța...*

Brâu este doar unul dintre neasemuit de frumoasele jocuri populare românești, unele unice în lume, care se joacă fie într-un stil specific irepetabil în altă parte – motiv pentru care poartă numele locului (de exemplu: abrudeana, someșana, lugojeana, hațegana, ca pe Teleorman ș.a.m.d.) –, fie are o interpretare aparte, caz în care poartă numele artistului (Brâul lui Murgu). Atât de multe sunt jocurile românești și atât de diversificate, încât au putut forma adevărate „grupuri” (clase), cum ar fi: Alunelul, Arcanul, Ardeleana (extrem de multe variante), Bătuta, Brâul, De doi, Geamparale, Hora (*vezi Hora și sârba*), Pe loc, Rustemul, Sârba, din cele cu grad mai ridicat de generalizare, însă sunt și jocuri cu specific local: Ariciu, Boiereasca, Brașoveanca, Breaza, Ciobănașul, Ciuleandra, Cârligele, Floricica, Fedeleșul, Galaonul, Ghimpele, Învârtita, Perinița și atât de multe altele.

Sâmbra oilor

Serbare „câmpenească“ (în sensul de „în aer liber“) pastorală, ce marchează începutul sezonului pastoral, practică, în mod deosebit, în nordul Carpaților Orientali (Maramureș și Țara Oașului)

Ită cât de frumos scria despre tradiția noastră pastorală geograful George Vâlsan (într-o culegere de texte, intitulată *Pământul românesc și frumusețile lui*, publicată în 1940): „Carpații românești păstrează încă o viață păstorească de oieri neobișnuit de dezvoltată. Poate nici un lanț de munți din Europa nu li se poate asemana în această privință... Această intensă viață păstorească a Carpaților românești a păstrat obiceiuri foarte vechi pe care nu le mai întâlnim aiurea. În credința poporului nostru, oaia e animal sfânt, iar păstoritul o îndeletnicire mai de laudă decât oricare alta. Păstorii noștri au alcătuit întotdeauna tovărășii asemănătoare confreriilor medievale, cu organizație viguroasă, cu datini precise pentru fiecare epocă a anului, cu o lume de credințe în care, sub vălul ocrotitor, dar străveziu al religiei creștine, se ghicesc ritualuri mult mai vechi și de o ținută morală tot atât de înaltă ca și a creștinismului. Păstoritul a fost o frăție în care, dacă nu se excludea omul mai în vârstă, plin de experiență, și pe alocuri femeia-băciță, îndemănatecă în gospodărie, majoritatea membrilor era alcătuită din *feciori* și trăia izolată de restul lumii, ca într-o pustnicie, sub ochiul lui Dumnezeu, în contact numai cu natura, cu fiarele codrului și cu turma ascultătoare a oilor. A fost cea mai înaltă școală de educație a tineretului, în trecutul depărtat al poporului nostru...“

„Sâmbra“ semnifică o înțelegere, o asociere, întovărășirea în vederea realizării unui lucru comun, și anume „vărătul“ oilor, o reglementare gospodărească, un protocol asupra treburilor majore ale oieritului. De altfel, și termenul de „simbrie“ se înrudește ca semnificație: răsplată în bani sau în natură cu care se remunerează o persoană în schimbul prestării unui anumit serviciu.

Înțelegerile se fac de la „Sângiorz“ – Sfântu Gheorghe, 21 aprilie – și până pe 21 mai, ziua Sfinților Constantin și Elena, dublate de o serie de practici: se măsoară laptele („măsurușul laptelui“), astfel încât fiecare proprietar care-și lasă oile la cioban pe timpul verii să știe cât va primi), se numără oile, se alcătuesc turmele, se „tomnesc“ ciobanii, se formează și se ridică stănele și se urcă turmele la munte.

Aceste lucruri împlinite se sărbătoresc în fiecare an pe pajiștea de sub pasul Huta, pe drumul ce leagă Oașul de Maramureș, unde se adună cu mic cu mare la un balmoș, miel umplut, berbecuțul haiducesc, caș de la prima mulsoare, evident stropite din belșug cu pălincă, devenită un adevărat „brand“ în țară și peste hotare.